

PERSONÁLIE

15 let duchovní služby v AČR

PhDr. František Pavel Novotný – Zakladatel duchovní služby v polistopadové armádě

* 25. listopadu 1925

Historik, sociolog a filozof František Pavel Novotný se narodil 25. 11. 1925 ve Stránčicích u Prahy. Jeho otec František Novotný byl významným sociálně demokratickým, odborovým a tělovýchovným pracovníkem. František Pavel Novotný vystudoval Vyšší hospodářskou školu v Plzni, Vysokou školu politickou a sociální a Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. V letech 1950 až 1970 sloužil v armádě: po absolvování základního výcviku a vojenském vzdělání se stal redaktorem dějin a sociálních věd, mj. ve vojenskopolitickém časopise A-revue. Po vpádu vojsk Varšavské smlouvy byl z armády propuštěn a pracoval nejdříve jako skladový dělník a později jako pedagog v Ústředním domu pionýrů a mládeže. V roce 1990 byl rehabilitován, povýšen do hodnosti plukovníka v záloze a stal se poradcem náměstka ministra obrany pro sociální a humanitární věci. V tu dobu položil i základy duchovní služby v armádě. Po odchodu ze služeb Ministerstva obrany se stal pedagogem na Katolické teologické fakultě a spolupracoval s Fakultou sociálních věd UK.

František Pavel Novotný je autorem řady studií a recenzí z českých a světových dějin, např. o českém národě, o sporech o evropském dědictví a o významných českých a zahraničních osobnostech. Od roku 1956 byl jako aktivní účastník obrodného procesu pronásledován a sledován, zvláště jako blízký přítel Františka Kriegela, který jako jediný odmítl podepsat v roce 1968 tzv. moskevský protokol, a španělským interbrigadistou Josefem Pavlem, který se také jako jediný v procesu s Rudolfem Stránským po krutých výsleších nepřiznal, byl odsouzen na doživotí, v roce 1968 se stal ministrem vnitra a po 21. srpnu 1968 se tvrdě postavil proti okupaci a normalizaci.

F. P. Novotný byl perzekuován i proto, že v roce 1968 zakládal Svaz důstojníků čs. armády a v roce 1976-1987 nezávislý Klub mladých filozofů. (K jeho šedesátým narozeninám mu členové klubu připravili originální dar: kopu upravených slepičích skořápek, které představovaly světové filozofy: prázdná skořápka – Anaximenés, tj. vše pochází ze vzduchu, Anaximandros – na dně skořápky voda, vše pochází z vody... až po dvě krvavě rudá vejce, Marxe a Engelse; oslavenec jich poznal 59). V dobách normalizace se podílel i na tvorbě a realizaci projektu sociálního systému řízení průmyslových podniků a na projektu kultivace lidského potenciálu, které přispěly ke zlepšení řízení, pracovních podmínek a vztahů mezi lidmi. V té době se zúčastnil i řady neformálních

diskuzí o nejrůznějších tématech a komeniologických kolokviích. Záslužná je jeho činnost na poli vydavatelské činnosti, přičinil se např. o vydání Tří tezí o Masarykovi Erazima Koháka. Je nositelem řady našich a zahraničních vyznamenání a ocenění.

Duchovní služba jako součást transformace armády

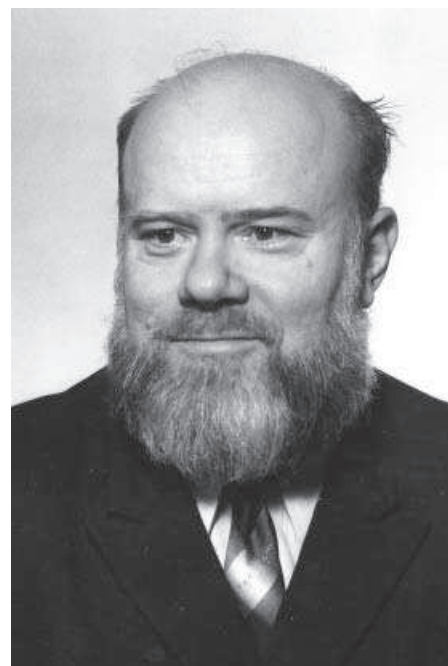
František Pavel Novotný chápal zavedení duchovní služby v armádě jako součást transformačních přeměn. [1] V polistopadovém období probíhaly tři základní procesy: vytváření stabilního právního demokratického státu, přeměna plánované ekonomiky v tržní a vytváření občanské společnosti. F. P. Novotný se ztotožňoval s Jaquesem Rupnikem, a tím i de facto s T. G. Masarykem, že zatímco politické a ekonomické změny je možné uskutečnit za půl roku, tvorba občanské společnosti bude trvat tři generace. Varoval jako historik před tím, aby se politika změnila na stranický partikularismus, jako tomu bylo po vzniku Československé republiky v roce 1918, aktuálně před politickými praktikami Vladimíra Mečiara a Miroslava Sládka. Roli polistopadové armády viděl v její neutralizaci a následně záruky tvorby stabilního demokratického státu, aby se sama restrukturalizovala a redislokovala v souladu s novým geopolitickým postavením Československa. To bylo možné jen po vypracování nové vojenské doktríny, což se stalo v roce 1991. „Významná úloha přísluší armádě rovněž v oblasti nejsložitějšího procesu **při vytváření občanské společnosti...** Má-li být armáda skutečnou oporou demokracie, musí být složena z občanů.“ [2]

Položíme-li si po dvaceti letech otázku, jak se nám to podařilo, příliš spokojeni být nemůžeme, protože teprve nyní se u nás občanská společnost začíná znovu tvořit a projevovat své občanské zájmy.

Občanský duch armády

Stejně jako součást transformace armády považoval F. P. Novotný duchovní službu jako prvek občanské výchovy a ducha armády. [3] Byl přesvědčen, že většina velitelského sboru armády přijala s ulehčením rozhodnutí, že ve vojenských strukturách nesmí působit politické orgány a chtějí se stát občany v uniformě. Idea občanství se pro něho stala hlavní náplní nejen publicistiky, ale zejména praktické činnosti v rezortu obrany. Duchovní službu budoval v armádě proto, že myšlenku občanství převzalo i křesťanství. Církev odmítala podřídit duchovní moc moci světské, protože nekontrolovatelná světská moc je velmi nebezpečná; neodmítala ale podporu světským vládcům, bránila se však tomu, aby partikulární zájmy převyšovaly zájmy všelidské a občanské.

F. P. Novotný se zabýval renezancí a reformací, byl přesvědčen a dokazoval, že i v procesu revolucí a válek se idea občanství obnovuje. „Stoupenci svobody, chápající realisticky podstatu člověka a společnosti se nevzdávali křesťanství, ale naopak:

jejich úsilí o svobodný život vycházelo z víry v Boha. Nejvýznamnějšími představiteli tohoto myšlenkového směru byli zakladatelé Spojených států amerických, kteří v praxi uskutečňovali zásady demokratického soužití svobodných lidí – občanů. A tak občanská idea antiky a křesťanství našla svůj moderní výraz v americké demokracii a v ostatních světových demokraciích, mezi nimiž měla významné postavení demokracie první Československé republiky.“ [4]

Nezbytnost duchovní služby v armádě

Jedním ze základních důvodů potřebnosti duchovní služby v armádě je, že vojáci i policisté, příslušníci ozbrojených sil vůbec, mají v rukou zbraně a jsou organizováni, a tím více vystaveni selhání a zneužití svého postavení. Při nasazení do bojových operací jsou navíc v situacích, které mohou být a mnohdy jsou v rozporu s jejich svědomím a přesvědčením.

Již v prosinci 1989 požádala skupina věřících ministra obrany obnovit v armádě náboženské svobody, aby duchovní mohli vstupovat do vojenských objektů a poskytovat vojákům duchovní služby. K uzákonění této možnosti došlo v polovině března 1990. Vojenské knihovny byly obohaceny o náboženskou literaturu a časopisy s náboženskou tematikou. Začaly vycházet Filozofické a náboženské rozpravy pro duchovní služby v Čs. armádě. V té době bylo mezi vojáky z povolání asi desetina věřících a mezi vojáky v základní službě čtvrtina. Duchovní péče se stala součástí systému sociálních a humanitních služeb a zaměřila se na všechny problémy vojáků v základní službě i vojenských profesionálů a jejich rodin. F. P. Novotný zval do armády nejvyšší církevní představitele. Jedním z prvních byl monsignore Dominik Duka, nynější arcibiskup pražský, metropolita a primas český. Tak ve srovnání s jinými oblastmi společnosti měla armáda při šíření duchovní problematiky kultivované a nekonfrontační partnery.

Úloha vojenských kaplanů

F. P. Novotný se zúčastnil řady konferencí, seminářů a kolokvií u nás a v zahraničí o duchovní službě v ozbrojených silách. Nepřipravoval duchovní službu v armádě

jen teoreticky a ideově, ale i prakticky, zabýval se např. bezprostředně úlohou vojenských kaplanů v armádě. [5]

Prosazoval zejména jako znalec Polska polské zkušenosti. Činnost kaplanů v polské armádě se neomezuje jenom na práci v kostelích a v modlitebních místnostech, ale zejména ve vojenských výcvikových prostorech, školách a v nemocnicích a vůbec všude, kde jsou

vojáci. Zvláštní duchovní péče se věnuje důstojníkům v činné službě a jejich rodinám i vojákům ve výslužbě. Příslušníci armády a jejich rodiny se obracejí na vojenské kaplany s nejrůznějšími záležitostmi z oblasti svátostí. Jde o zpovědi, křty, biřmování, uzavírání manželství apod.

Činnost kaplanů je neustále zaměřována na soužití mezi lidmi, na nalézání a uplatňování zásad kulturního života. Je-li takto vykonávána, je pro zdárný vývoj armády nezastupitelná. Vojenský kaplan se stává důvěrným přítelem a poradcem v mnoha složitých životních situacích, které prožívají lidé v uniformě. Vojenské farnosti organizují také charitativní pomoc v zemích vojenských operací a na místech katastrof. Z toho je zároveň patrné, že proces integrace vojenského prostředí kolem univerzálních křesťanských hodnot neprobíhá snadno.

Roli kaplanů F. P. Novotný na mnoha svých přednáškách charakterizoval takto:

„Úlohou kaplanů v armádách demokratických států není šířit víru, ale citlivě pomáhat všem – bez ohledu na jejich víru a světový názor – překonávat životní obtíže a napomáhat jejich kulturnímu a duchovnímu rozvoji.“

Duchovní služba byla v Armádě České republiky zřízena rozkazem ministra obrany České republiky č. 19. ze dne 3. června 1998. První vojenský kaplan však nastoupil do AČR již v roce 1996.

Americká pomoc

Ke zkvalitnění duchovní péče v armádě přispěla mezinárodní spolupráce Čs. armády a AČR s armádami Polské republiky a Maďarské republiky. Pomohli i kaplani ze západní Evropy a ze Spojených států. Americká armáda dokonce vyslala do Československa na dlouhodobou stáž majora Josepha Supu, který navíc měl výhodu, že uměl česky a jeho poznatky se objevily i v médiích. [6]

Kromě mnoha setkání s řadou kaplanů ve vojenských útvech, na leteckých základnách a v nemocnicích jsme získávali řadu zkušeností z duchovní služby v době válek v Perském zálivu, v operacích Pouštní štít a Pouštní bouře. Zazněla tu myšlenka: „Duševní život vojáka je důležitější než jeho výzbroj.“

Za všemi těmito aktivitami a úspěchy byla nesmírně houževnatá, promyšlená a cílevědomá ideová a organizační činnost Františka Pavla Novotného, vycházela z jeho hlubokého až encyklopedického humanitního vzdělání, z jeho poctivosti, lidskosti a moudrosti.

- tr -

Poznámky k textu a použítá literatura:

- [1] NOVOTNÝ, F. P. Armáda v procesech základních přeměn společnosti. *A-revue* 8/1991, s. 4-5.
- [2] *Tamtéž*, s. 5.
- [3] NOVOTNÝ, F. P. Občanský duch armády. *Výběr statí pro profesní přípravu a rekvalifikaci*. Praha: Redakce Impuls, MO ČR, únor 1995, s. 13-21.
- [4] *Tamtéž*, str. 20.
- [5] NOVOTNÝ, F. P. Jaká je úloha vojenských kaplanů? *Výběr statí pro profesní přípravu a rekvalifikaci*. Praha: Redakce Impuls, MO ČR, září 1995, s. 80-88.
- [6] Viz např. GRÜNTHALOVÁ, P. Potřebuje česká armáda vojenské duchovní? Zkušenosti kaplana letectva USA s duchovní péčí o vojáky americké armády. *Telegraf*, 29. 4. 1993, s. 9.